

УДК 372.3

Надія ДРЕВАЛЬ

**УРОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 5 КЛАСІ
НА ТЕМУ: «ТАРАС ШЕВЧЕНКО. КАРТИНИ
ДОВКОЛИШНЬОГО СВІТУ І ПРИРОДИ В ПОЕЗІЇ
„САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ...”»**

Тема: Т. Шевченко. Картини довколишнього світу і природи в поезії „Садок вишневий коло хати...”

Мета: продовжити ознайомлення п'ятикласників з поезіями Т. Шевченка, вчити їх розуміти й аналізувати пейзажну лірику, її настрої; розвивати вміння виразно читати поетичні твори; виховувати почуття прекрасного.

Учні повинні знати: зміст поезії, особливості виразного читання пейзажних віршів; види рефлексії та алгоритм її проведення.

Учні повинні вміти: виразно читати напам'ять поезію; визначати в ній художні засоби, розкривати їхню роль; відтворювати настрої пейзажної поезії; описувати власні почуття, викликані прочитаним; здійснювати кольорову рефлексію роботи на уроці.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: інтерактивна дошка, картина Т. Шевченка „Селянська родина”, ілюстрації до творів Т. Шевченка, запис поезії, музичні етюди, відеоматеріал, презентація.

Перебіг уроку

І. Визначення емоційної готовності учнів до уроку. (2 хв)

Кольорова рефлексія настрою.

(Словесно: реченням або словосполученням із записом у зошити).

Актуалізація суб'єктного досвіду. Озвучення очікуваних результатів: „Думаю, що поезії Т. Шевченка, які ми вивчатимемо...”

II. Цілевизначення і планування: (2 хв)

- а) самостійне визначення власних цілей уроку, обговорення їх у парах;
- б) узгодження із запропонованими учителем;
- в) колективне планування діяльності.

III. Опрацювання навчального матеріалу: (5 хв)

1. Перевірка домашнього завдання:

- а) виразне читання поезії Т. Шевченка напам'ять. (поезію читає весь клас, а тоді окремі учні).

Попередньо діти повторили пам'ятку „Як читати вірші”.

- 1. Слово має викликати образи. Читати вірші треба так, аби слухачі яскраво уявляли все, про що ви говорите.
- 2. Намагайтеся бачити перед собою друзів. Адже саме їм ви зазвичай розповідаєте про все, що хвилює.
- 3. Контролюйте свою міміку. Вираз обличчя має відповідати тому, про що ви говорите, інакше ніхто не повірить у вашу щирість.
- 4. Вибудуйте ланцюжок „я – „слово” – „слухач”.” Від того, як щиро ви читатимете, буде залежати, чи відчують слухачі все, що ви хотіли передати.

б) розповіді учнів про дитинство Т. Шевченка; (4 хв)

в) читання міні – творів, перегляд ілюстрацій, прослуховування музичних етюдів; (2 хв)

г) рефлексія: чиї роботи найбільше сподобалися? Чим? (1 хв)

2. Асоціативна хвилинка (3 хв)

- напишіть або скажіть слова, які асоціюються у вас із поняттям „вечір”.
- чи любите ви вечірню пору? Чому?
- пригадайте травневий вечір, коли цвітуть садки. Чи чули ви гудіння хрущів над вишнями? А спів соловейка?
- відеозапис. (3 хв)

3. Робота з текстом поезії „Садок вишневий коло хати”, визначення художніх засобів у творі:

а) розповідь учителя про історію написання вірша. (1 хв)

Уявіть холодні темні мури Петропавлівської фортеці. Тут під слідством перебуває Шевченко. Він побував в Україні, відвідав рідне село. В Україні його і заарештували. Спогади про поїздку малюють в уяві милі серцю місця. І народжується вірш, якому судилося стати шедевром.

б) звучить аудіозапис поезії у виконанні майстрів слова; (2 хв)

в) вправління у виразному читанні (робота в парах); (4 хв)

г) розгляд змісту поезії: (5 хв)

– яким ви уявили весняний вечір в українському селі? Прочитайте рядки, зміст яких можна відтворити в малюнку. Які картини найбільш близькі і знайомі вам?

– що почули ви, слухаючи вірш? Зверніть увагу, в природі немає нічого потворного і навіть гудіння хрущів нагадує музику.

– якими почуттями було переповнене серце автора, коли він творив поезію? Чи передалися вони вам?

Постарайтеся виразити свої почуття, читаючи текст.

– знайдіть у творі приклади порівнянь, метафор, епітетів.

Після невеликого дослідження учні приходять до висновку, що у творі немає художніх засобів, за винятком кількох пестливих слів. Секрет – в асоціюванні, тобто природному зв'язку між картинами.

д) усне малювання. (2 хв)

Виділяємо зорові і слухові образи, позначивши їх різними кольорами.

Результат роботи.

1. Садок вишневий коло хати, – зоровий.

2. Хрущі над вишнями гудуть, – слуховий.

І так кожен рядок.

4. Порівняльна характеристика поезії і картини Т. Шевченка „Селянська родина”. (2 хв)

– кого і що зображено на картині? (хата, родина; чоловік, жінка, дитина, дідусь).

- яким настроєм пройнята картина (сум, печаль).
- яке враження вона викликає?

Довідка для вчителя.

Тарас Шевченко був чудовим знавцем народного побуту. Про це свідчать його поезії і картини, зокрема „Селянська родина”. На полотні бачимо куточок подвір’я та стареньку хату під солом’яною покрівлею. Тут наприкінці довгого літнього дня зібралася селянська сім’я: молоді батьки, їхній синочок і старий дід. Малюк, мабуть, ненароком розбив горщик. Першим порухом батька було покарати сина за шкоду. Лагідним жестом мати заступається за малого. Заспокоєний нею батько в одну руку бере люльку, а другою тягнеться до сина, щоб його приголубити. Під ногами в людей крутиться цікавий до всього дворовий пес.

Неподалік на призьбі сидить і гріється в промінні призахідного сонця сивий дідусь. Він заглиблений у свої думки і не дослухається до того, що відбувається на подвір’ї.

Картина зберігається у Державному музеї Т. Шевченка у Києві. Полотно невелике за розміром, але значне за змістом.

Учні заповнюють таблицю. (3 хв)

Вірш „Садок вишневий коло хати”	Картина „Селянська родина”
<p>Почуття: радість. Родина: батько (хоч не згадується, але слово „сім’я” дає це розуміння), мати, діти. Тло: хата, природа – садок вишневий, вечірня зіронька, соловейко. Проблема: немає (родина кріпаків, але немає цього на поверхні). Висновок: природа знімає проблеми, наближає життя до ідеалу.</p>	<p>Почуття: сум. Родина: чоловік, дружина, дитина, дідусь. Тло: хата. Проблема: родина кріпаків.</p>

4. Індивідуальне пошукове завдання.

Відшукати народні прислів'я про родину.

Дати відповідь на питання: „У чому полягає міцність сім'ї?”

Прислів'я.

- 1) Яка пшениця, така і паляниця.
- 2) До свого роду, хоч по горло в воду.
- 3) Чоловік у домі – голова, а жінка – душа.
- 4) Живуть між собою, як риба з водою.
- 5) Добре і „ох” удвох.
- 6) Де згода панує, там і горе танцює.
- 7) Сім'я міцна – горе плаче.
- 8) За науку – цілуй батька й матір у руку.
- 9) Малі діти – ясні зірки, світять і радують у темну ніч.
- 10) Од доброго коріння добрий пагонець одійде; од доброго батька – добра й дитина.

Як перегукуються ці прислів'я з епіграфом уроку?

5. Метод ПРЕС: (3 хв)

Довести, що обидві поезії Шевченка належать до пейзажної лірики (відповіді на питання підручника, стор. 182 – 183, диференційовано).

IV. Рефлексія та оцінювання:

а) кольорова рефлексія (оцінка власної діяльності та діяльності партнера в парі);

б) оцінювання власної роботи в парі, діяльності класу, вчителя.

V. Домашнє завдання. (1 хв)

Обов'язково: вивчити вірш „Садок вишневий коло хати” напам'ять.

На вибір: написати власний вірш – опис природи, намалювати ілюстрації до творів; скласти кросворд, ребус, чайнворд за творами Т. Шевченка; скласти тестові завдання.

Список використаної літератури

1. Слогади про Тараса Шевченка. К.: Дніпро, 1982.
2. Українська література. 5 клас. К.: Генеза, 2005.

3. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури. – Харків: Основа, 2005.
4. Інтерактивні технології на уроках української словесності. Тернопіль. „Підручники і посібники”. 2010.
5. Українська література. Плани конспекти уроків 5 клас. – К.: Ранок. Веста, 2005.
6. Українська література. Завдання для тематичної атестації. 5 клас. – Харків, 2007.
7. Українські народні прислів'я та приказки. Держліт. – К.: видав України, 1987.

Одержано редакцією – 20.05.16
Прийнято до публікації – 18.10.16